

Diplomi-insinööri Risto Tiitola kyseli HS 26.1. tutkimuspohjaista tietoa ruotsin opiskelusta. Hän arveli, että olisi helppoa selvittää tuoreen aineiston perusteella jäljessä mainittuja kysymyksiä. Eräisiin hänen esittämiinsä kysymyksiin on todella käytettävissä tutkimuspohjaista tietoa.

Tiitola esittää "pakkoruotsin" olevan maassamme uuden asian ja ihmettelee, ettei ole kiinnitetty huomiota siihen, että ruotsi tuli kaikille oppilaille yhteiseksi aineeksi peruskoulun myötä. ~~Todennäköisesti peruskoulun mukanaan tuoma suurin sisällöllinen muutos oli juuri kielenopiskelun tuleminen jokaisen oppilaan opiskeluohjelmaan. Tiitolan väite, että 80% ei saanut ruotsin opetusta lainkaan, on kuitenkin vallinnut joskus 1940-luvun alkupuolella. Tilanne oli aivan toisenlainen 1970-luvun alussa, jolloin peruskouluun siirtyminen alkoi. Oppilaiden enemmistö opiskeli kahta kieltä jo ennen peruskoulun tuloa. Yli puolet ikäluokasta opiskeli oppikoulussa ja etelän paikkakunnilla osuus oli vielä tuntuvasti korkeampi. Peruskoulusäädöstö vain vahvisti sen, mihin kielten opiskelun tilanne oli nopeasti kehittymässä muutenkin.~~

Tiitola kysyy, mitä 20 vuoden aikana on tapahtunut ruotsin kielen asemalle maassamme. Miten hyvin ruotsia on opittu? Oppimisen tasosta eri ajankohtana on, toisin kuin hän esittää, hyvin vaikea sanoa mitään varmaa. Taitoa ei voi arvioida yhtä yksinkertaisesti kuin keski-ikä, keskipituuden tms. kehittymistä. Tavoitteet, oppimateriaalit, tuntimäärät, ylioppilastutkinto jne ovat muuttuneet ja vaikuttaneet opetukseen ja opiskeluun ja siis myös osaamiseen.

Entiseen keskikouluun verrattuna ruotsin tuntimäärä väheni 40% peruskoulussa, ja lukion loppuun mennessä luetaan nykyään n. 300 tuntia vähemmän ruotsia kuin entisessä oppikoulussa. Tästä huolimatta jotkin taidot, esim. ruotsin puheen ymmärtäminen, on todennäköisesti selvästi parantunut opetuksen painotusten muutosten myötä. Kieliopin ja sanaston hallinta puolestaan on todennäköisesti heikentynyt oppikoulun entiseen tasoon verrattuna. Toisaalta nykyään kielten oppikirjojen sanasto on käytännöllisempää kuin ennen. Näin nykyinen vähäisempi taito voi olla käyttökelpoisempi kuin entinen laajempi mutta osin elämälle etäinen taito.

Viimeaikaisessa koulukeskustelussa on korostettu valinnaisuuden motivoivan, tuottavan hyviä tuloksia ja varmistavan monipuolisen kielitaidon. Itseasiassa kieltenopiskelu lukiossa on vähentynyt tuntuvasti, kun pitkällä matematiikalla keinotellen voidaan toinen ns. maailmankieli "valita pois". Parhaiten tätä suuntaa voi kuvata toteamalla, että kun ylimääräisen kielen kirjoitti v. 1976% kaikista kirjoittajista, osuus oli v. 1989 alle 40%. Kun nuoret lukioaikana yhteensä käyttävät satoja tuhansia tunteja vähemmän kielten opiskeluun kuin ennen, ei tämä voi olla näkymättä kansakunnan kielitaitovarannon kaventumisena. Tähän poisvalintaan ja taktikointiin ei ole kiinnitetty julkisuudessa juuri lainkaan huomiota. Mm. Nikin tuore väitöskirja sisältää viitteitä, joiden mukaan kielten poisvalinta olisi runsasta, jos tällainen valinnaisuus säilyisi ja ulotettaisiin peruskouluunkin.

Tiitola antaa ymmärtää, kuten useat muutkin, että vapaaehtoinen kielten opiskelu tuottaisi hyviä tuloksia. Tästä ei ole mitään tutkimusnäyttöä. Itseasiassa tilanne on todennäköisesti päinvastainen. Kun kaikki opiskelevat jotakin ainetta, osa oppii yhtä paljon kuin jos olisi valinnut aineen vapaaehtoisesti. Osa opiskelee tunnollisesti vaikka ei olisi kovin kiinnostunut pakollisesta aineesta ja oppii hyvin. Osalla on heikommat oppimisedellytykset tai motivaatio-ongelmia ja he oppivat vähemmän. Kun

kaikille on järjestetty opetusta ja näin varmistettu tilaisuus oppia, oppimisen taso nousee kansakunnassa.

Tiitola kysyy, onko suomenkielisten ruotsin kielen taito oleellisesti kohentunut. Tähänkin yksinkertaiseen kysymykseen on kaikkea muuta kuin yksinkertaista vastata. Kielitaidon taso jonkin väestöosan keskuudessa on vain osin riippuvainen koulun antamasta opetuksesta. Esimerkiksi englannin kielen taidon kehitys maassamme selittyy luultavasti pääasiassa sillä, että kontakti englannin kieleen on runsaasti lisääntynyt koulun ulkopuolisessa toiminnassa. Tutkimuksissa on osoitettu, että oppilaat voivat osata jopa runsaasti englannin sanoja ilman, että ovat saaneet päivääkään opetusta. Englannilla on taipumus "tarttua vaatteisiin" koulun ulkopuolella. Tämä piti osittain paikkansa myös ruotsin suhteen ennen kuin maassamme alkoi voimakas anglosaksinen suuntaus. Siihen olisi uusia mahdollisuuksia mm. radion ja television ohjelmatarjonnan ansiosta. Todennäköisesti kontakteja ruotsin kieleen luodaan kuitenkin melko harvoin.

Jotakin tuoretta tutkimustietoa on toki olemassa. Peruskoulun aikana on ruotsin keskeisen sanaston hallinta selvästi parantunut. Sen sijaan kieliopin perusasioiden osaamisessa ei ole todettu kuin vähäistä parantumista. Ilmeisesti tämä myönteinen kehitys on osoitus siitä, että koko ikäluokan opettamisen pedagogiikassa on edistytty kymmenen vuoden aikana.

Ruotsin kielen opiskelun mieluisuus on tuntuvasti heikentynyt kymmenen vuoden aikana. Se on uskonnon ohella vähiten mieluisa aine. Kysyä voi, kuinka paljon tähän on vaikuttanut Tiitolankin esille ottama "pakkoruotsin" teema. Tähän voisi saada Tiitolan peräänkuuluttamaa tutkimusnäyttöä vain, jos järjestettäisiin pitkäaikainen julkisuuskampanja muita "pakkoaineita" vastaan ja mitattaisiin sen jälkeen niiden suosiota.

Epämieluisaa ruotsia pidetään kuitenkin melko tärkeänä aineena. Peruskoululaisten mielestä ruotsi on 7. tärkein aine kaikkien 17 aineen joukossa. Tyttöjen mielestä ruotsi on jopa 4. tärkein aine. Ruotsia tärkeämpänä tytöt pitävät vain englantia, matematiikkaa ja äidinkieltä. Oppilaat ovat myös kokeneet ruotsin opettajat ja opetuksen varsin myönteisinä ja kannustavina, mitä voi pitää melkoisena saavutuksena nykyisessä tilanteessa.

Lukiotasolta ei ole vastaavaa tutkimustietoa. ~~Epäsuorasti asiaa voi valaista toteamalla, että ylioppilastutkinnoissa testattiin ennen ruotsin taitoa 6-tuntisella kokeella, jossa käännettiin 30-35 riviä suomeksi ja 10-15 riviä ruotsiksi. Nykyään tekstin ymmärtämisen kokeessa on luettavaa modernia tekstiä lähes 20 sivua ja lisäksi samassa ajassa tulee itse kirjoittaa 150-200 sanaa sisältävä kirjoitelma.~~ Erillisessä tunnin kokeessa tulee vastata kuultua ruotsia koskeviin kysymyksiin. Ruotsin kielen ymmärtämiselle pitäisi siis olla kohtalaisen hyvät edellytykset. Tutkimus asiasta olisi paikallaan.

Ruotsin opetuksen tekemistä valinnaiseksi on perusteltu sen vähäisellä tarpeella. Tässä tutkimustulokset osoittavat johdonmukaisesti 1970-luvulta nykyhetkeen, että ruotsi on englannin ohella työelämässä selvästi eniten tarvittu kieli. Tämä ei ole mikään yllätys, kun katsoo esimerkiksi ulkomaankaupan, postin, turismin jne tilastoja. ~~Tutkimustulokset on raportoitu ja niistä on ollut lehdissä uutisia. Siitä huolimatta "pakkoruotsin" poistamisen kannattajat jatkuvasti vetoavat ruotsin tarpeettomuuteen omiin tai sukulaismiehen rajallisiin kokemuksiin vedoten.~~

Suomen kielenopetusjärjestelmää ovat käsitelleet mm. kolme kansliapäällikkö Nummisen johdolla toiminutta komiteaa tai toimikuntaa. Nämä ovat korostaneet sitä, että kielenopetus ei voi perustua vain työelämän nykyisiin ja ennakoituihin tarpeisiin,

vaan on otettava huomioon myös alueelliset, historialliset ja kulttuurilliset näkökohdat. Tämä merkitsee, että maassamme tarvitaan useiden kielten taitoa. Englanti toimii paremman puutteessa yhteisenä apukielenä, mutta sen avulla ei hoideta asioita tehokkaimmalla tavalla muualla kuin anglosaksisella alueella. Kansainvälistymisen haasteisiin vastaava suomenkielinen suomalainen tarvitsee ruotsia, koska Suomi on osa pohjoismaista talous- ja kulttuuriyhteisöä, englantia yleiseksi viestinnän apukieleksi ja jotain kolmatta kieltä, joka useimmalle olisi todennäköisesti jokin eurooppalainen maailmankieli.

Ruotsin opetuksessa on tapahtunut aikaisempaan verrattuna useita parannuksia. Oppimateriaalit sisältävät käyttökieltä ja mahdollistavat kielitaidon monipuolisen harjoittelun. Myös yliopilastutkinto testaa kaikkia muita kielitaidon osa-alueita paitsi puhumista. Suullisen kielitaidon opetuksen ja testaamisen tehostaminen on kieltenopetuksen kehittämisen painopiste tällä hetkellä. Opettajat ovat aktiivisesti kehittäneet uusia opetusmenetelmiä. Edellytykset kaikille yhteisen ruotsin opiskelulle olisivat siis kohtuullisen hyvät, kunhan aikaihmiset - elleivät pysty aktiivisesti tukemaan maamme toisen virallisen kielen opetusta - eivät ainakaan vaikeuttaisi ruotsin opettajien työtä jatkuvalla negatiivisella julkisuudella.

Sauli Takala, dosentti
Kaija Kärkkäinen, tutkija
Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, Jyväskylä